

DERS ÖZETİ • TÜRKİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE (1040-1299)

Türklerin Sosyal Yaşamları ve Ekonomik Faaliyetleri

1040-1299 arasında Türklerin geçimi hayvancılık, tarım, ticaret ve zanaata dayanır. **Geçim biçimi, yerleşme ve şehirleşme biçimini belirler.**

1 Sosyal Yaşam

- İki hayat tarzı yan yana yaşar: konar-göçer ve yerleşik.
- Konar-göçer: yaylak ile kışlak arasında yer değiştirir.
- Konar-göçerin evi çadır, serveti sürüdür.
- Yerleşik hayata geçiş yavaş ve aşamalı olmuştur.

2 Ekonomik Faaliyetler

- Hayvancılık: et, süt, yün ve deri sağlar.
- Tarım: insanı toprağa bağlar, köyü doğurur.
- Ticaret: yol, kervansaray ve limanla gelişir.
- Zanaat: şehirde dükkân ve atölyede yapılır.

3 Kavram Kartları

- İkta: toprağın vergi geliri asker karşılığı bırakılır.
- Kervansaray: kervanların güvenle konakladığı yapı.
- Ahilik: esnaf ve zanaatkar teşkilatı.
- Vakıf: malın gelirini hayır hizmetine ayıran kurum.

4 Şehir Dokusu

- Cami: ibadet ve toplanma yeri.
- Medrese: eğitim; darüşşifa: tedavi yeri.
- Çarşı: üretim ve alışveriş yeri.
- Han: tüccarın konakladığı yer.

5 İlişkiyi Sorgula: 3 Adım

1. Bu insanlar geçimini neyle sağlıyor?
2. Geçim onları bağlıyor mu, hareket mi ettiriyor?
3. Hangi yapı ortaya çıkar: çadır, köy, han, çarşı?

Faaliyet, Yerleşme ve Şehirleşme İlişkisi

Faaliyet	Yerleşme biçimi	Şehre etkisi
Hayvancılık	Yaylak-kışlak, çadır, oba	Pazara yün, deri, et getirir
Tarım	Toprağa bağlılık, köy	Şehrin besinini karşılar
Ticaret	Kervansaray, han, liman	Yol üstü şehirler büyür
Zanaat	Atölye, dükkân	Meslek esaslı çarşılar oluşur

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEKLER

Türklerin Sosyal Yaşamları ve Ekonomik Faaliyetleri: adım adım 5 örnek

ÖRNEK 1 ÖRNEK 1 - KAYNAK YORUMLAMA

"Obalar yazın yaylaya çıkar, kışın kışlağa iner." Hangi sonuca ulaşılır?

- 1 Geçim hayvancılıktır; sürü onları hareket ettirir.
- 2 Ortaya çıkan yapı: çadır ve oba.

Cevap: Geçim biçimi, hareketli ve geçici bir yerleşme düzeni doğurmuştur.

ÖRNEK 2 ÖRNEK 2 - HARİTA

Ticaret yolu üzerinde çok sayıda han ve kervansaray var. Bu neyi gösterir?

- 1 Geçim ticarettir; tüccar güvenli durak ister.
- 2 Ortaya çıkan yapı: han, kervansaray, pazar.

Cevap: Ticaret, yol üzerindeki şehirlerin büyümesini hızlandırmıştır.

ÖRNEK 3 ÖRNEK 3 - KAVRAM

"Toprağın vergisini toplayan kişi asker yetiştirdi." Bu hangi sistemdir?

- 1 Gelir topraktan alınan vergidir; karşılığında asker beslenir.
- 2 Toprağın mülkiyeti verilmez.

Cevap: İktâ. Toprak işlenir, devlet hazineden harcamadan asker besler.

ÖRNEK 4 ÖRNEK 4 - GÜNÜMÜZE BAĞLAMA

Şehirlerde meslek adı taşıyan çarşılar hangi düzenin izidir?

- 1 Geçim zanaattır; usta dükkânına bağlıdır.
- 2 Aynı işi yapanlar yan yana çalışır.

Cevap: Aynı meslekten esnafın bir arada çalıştığı şehir dokusunun izidir.

ÖRNEK 5 ÖRNEK 5 - VAKIF

Bir darüşşifanın gideri dükkân kirasıyla karşılanıyor. Bu hangi kurumdur?

- 1 Gelir kalıcı olarak bir hizmete ayrılmış.
- 2 Hizmet, kurucusundan sonra da sürer.

Cevap: Vakıf. Şehirdeki hizmet yapılarının sürekliliğini sağlar.

MİNİ TEST

Türklerin Sosyal Yaşamları ve Ekonomik Faaliyetleri: 10 soruda kendini dene

Ad Soyad: _____

Tarih: _____

Doğru / Yanlış: _____

1. Konar-göçer Türkmenlerin temel geçim kaynağı hangisidir?

- A) Hayvancılık B) Madencilik
C) Deniz ticareti D) Dokumacılık

3. İktidar düzeninde kişiye bırakılan nedir?

- A) Toprağın mülkiyeti B) Toprağın vergi geliri
C) Şehrin yönetimi D) Limanların geliri

5. Ticaret yolu üzerindeki şehirlerde han ve çarşıların artması neyi gösterir?

- A) Hayvancılık azaldı B) Ticaret şehri büyüttü
C) Tarım bırakıldı D) Göçler durdu

7. Esnafın mesleki ve ahlaki eğitimini düzenleyen teşkilat hangisidir?

- A) Vakıf B) İktidar
C) Kervansaray D) Ahilik

9. "Köylüler tarlalarının yanına kalıcı evler yaptı." Bu hangi ilişkiyi gösterir?

- A) Ticaret ile liman B) Tarım ile yerleşik hayat
C) Zanaat ile çarşı D) Hayvancılık ile yaylak

2. Konar-göçerlerin çadırlarda yaşamasının temel nedeni hangisidir?

- A) Taş bulunmaması B) Devlet yasağı
C) Taşınma ihtiyacı D) Kalabalık şehirler

4. Kervansarayların asıl işlevi hangisidir?

- A) Sınırı korumak B) Vergi toplamak
C) Asker yetiştirmek D) Kervanları konaklatmak

6. Türkiye Selçuklularının limanlara ulaşmasının ekonomik sonucu hangisidir?

- A) Deniz ticareti B) Hayvancılığın bitmesi
C) İktidarın kalkması D) Köylerin boşalması

8. Vakıfların şehir hayatındaki rolü hangisidir?

- A) Asker toplamak B) Otlak ayırmak
C) Hizmet giderini karşılamak D) Vergi almak

10. "Dericiler aynı sokakta yan yana çalışırdı." Bu cümle neyi gösterir?

- A) Konar-göçerliği B) Yolların kapandığını
C) Meslek esaslı çarşısı D) İktidarın işleyişini

Cevap anahtarı

1. A · Sürü, konar-göçerin hem besini hem geliridir.
3. B · Toprağın kendisi değil, vergi geliri bırakılır.
5. B · Alışveriş olan yere esnaf yerleşir, şehir büyür.
7. D · Ahilik, mesleği ve ahlaki birlikte öğretir.
9. B · Tarım insanı toprağa bağlar, köyü doğurur.

2. C · Sürüyle birlikte yer değiştirildiği için ev taşınabilir olmalıdır.
4. D · Kervansaray ticari bir konaklama yapısıdır.
6. A · Limanlar kara ticaretini deniz ticaretine bağlar.
8. C · Cami, medrese, darüşşifa gibi yapılar vakıf geliriyle yaşar.
10. C · Aynı meslekten esnaf bir arada çalışır, çarşı oluşur.

Konunun tam anlatımı ve daha fazla soru:

tahtaapp.com/blog/dersler/10-sinif-tarih-turkistandan-turkiyeye-uzanan-surecte-turklerin-sosyal-yasamlari-ve-ekonomik-faaliyetleri-konu-anlatimi